א"כ לא נפנה דרך כרמים דרש רבא מאי דכתיב [1]לפיד בוז לעשתות שאנן נכון למועדי רגל מלמד שהיה נח הצדיק מוכיח אותם ואמר להם דברים שהם קשים כלפידים והיו (בוזים) [מבזין] אותו אמרו לו זקן תיבה זו למה אמר להם הקב"ה מביא עליכם את המבול אמרו מבול של מה אם מבול של אש יש לנו דבר אחר ועליתה שמה ואם של מים הוא מביא אם מן הארץ הוא מביא יש לנו עששיות של ברזל שאנו מחפין בהם את הארץ ואם מן השמים הוא מביא יש לנו דבר ועקב שמו ואמרי לה עקש שמו אמר להם הוא מביא מבין עקבי רגליכם שנאמר [1]נכון למועדי רגל תניא מימי המבול קשים כשכבת זרע שנאמר נכון למועדי רגל [א]אמר רב חסדא ברותחין קלקלו בעבירה וברותחין נידונו כתיב הכא [2]וישכו המים וכתיב התם [3]וחמת המלך שככה [4]ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו על הארץ [ב]מה טיבם של שבעת הימים אמר רב אלו ימי אבילות של מתושלח ללמדך שהספדן של צדיקים מעכבין את הפורענות לבא דבר אחר לשבעת ששינה עליהם הקב"ה סדר בראשית שהיתה חמה יוצאת ממערב ושוקעת במזרח דבר אחר שקבע להם הקב"ה זמן גדול ואח"כ זמן קטן ד"א לשבעת הימים שהטעימם מעין העולם הבא כדי שידעו מה טובה מנעו מהן [5]מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו אישות לבהמה מי אית לה [ג]א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן [ד]מאותם שלא נעבדה בהם עבירה מנא ידע אמר רב חסדא שהעבירן לפני התיבה כל שהתיבה קולטתו בידוע שלא נעבדה בהם עבירה וכל שאין התיבה קולטתו בידוע שנעבדה בה עבירה רבי אבהו אמר מאותן הבאין מאיליהן [6]עשה לך תיבת עצי גופר מאי גופר [ה]אמר רב אדא [ו]אמרי דבי ר' שילא זו מבלינה ואמרי לה גולמיש [7]צוהר תעשה לתיבה א"ר יוחנן אמר לו הקב"ה לנח קבע בה אבנים טובות ומרגליות כדי שיהיו מאירות לכם כצהרים ואל אמה תכלנה מלמעלה דבהכי [הוא] דקיימא תחתיים שנים ושלישים תעשה תנא תחתיים לזבל אמצעיים לבהמה עליונים לאדם [8]וישלח את העורב אמר ר"ל תשובה ניצחת השיבו עורב לנח אמר לו רבך שונאני ואתה שנאתני רבך שונאני מן הטהורין שבעה מן הטמאים שנים ואתה שנאתני שאתה מניח ממין שבעה ושולח ממין שנים אם פוגע בי שר חמה או שר צנה לא נמצא עולם חסר בריה אחת או שמא לאשתי אתה צריך אמר לו רשע במותר לי נאסר לי בנאסר לי לא כ"ש ומנלן דנאסרו דכתיב [9]ובאת אל התיבה אתה ובניך ואשתך ונשי בניך אתך וכתיב [10]צא מן התיבה אתה ואשתך ובניך ונשי בניך אתך וא"ר יוחנן מיכן אמרו שנאסרו בתשמיש המטה ת"ר שלשה שמשו בתיבה וכולם לקו כלב ועורב וחם כלב נקשר עורב רק חם לקה בעורו [11]וישלח את היונה מאתו לראות הקלו המים א"ר ירמיה מכאן שדירתן של עופות טהורים עם הצדיקים [12]והנה עלה זית טרף בפיה [ז]א"ר אלעזר אמרה יונה לפני הקב"ה רבש"ע יהיו מזונותי מרורים כזית ומסורים בידך ואל יהיו מתוקים כדבש ומסורים ביד בשר ודם מאי משמע דהאי טרף לישנא דמזוני הוא דכתיב [13]הטריפני לחם חוקי [14]למשפחותיהם יצאו מן התיבה א"ר יוחנן [ח]למשפחותם ולא הם אמר רב חנא בר ביזנא אמר ליה אליעזר לשם רבא כתיב למשפחותיהם יצאו מן התיבה אתון היכן הויתון א"ל צער גדול היה לנו בתיבה בריה שדרכה להאכילה ביום האכלנוה ביום שדרכה להאכילה בלילה האכלנוה בלילה האי זקיתא לא הוה ידע אבא מה אכלה יומא חד הוה יתיב וקא פאלי רמונא נפל תולעתא מינה אכלה מיכן ואילך הוה גביל לה חיזרא כי מתלע אבלה אריא אישתא זיינתיה דאמר רב לא בציר משיתא ולא טפי מתריסר זינא אישתא אורשינה אשכחיניה אבא דגני בספנא דתיבותא א"ל לא בעית מזוני א"ל חזיתיך דהות טרידא אמינא לא אצערך א"ל יהא רעוא דלא תמות שנאמר [15]ואומר עם קני אגוע וכחול ארבה ימים אמר רב חנה בר לואי אמר שם רבא לאליעזר כי אתו עלייכו מלכי מזרח ומערב אתון היכי עבידיתו אמר ליה אייתי הקב"ה לאברהם ואותביה מימיניה והוה שדינן עפרא והוו חרבי גילי והוי גירי שנאמר [16]מזמור לדוד נאם ה' לאדוני שב לימיני עד אשית אויביך הדום לרגליך וכתיב [17]מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו יתן לפניו גוים ומלכים ירד יתן כעפר חרבו כקש נדף קשתו [ט]נחום איש גם זו הוה רגיל דכל דהוה סלקא ליה אמר גם זו לטובה יומא חד בעו [ישראל] לשדורי דורון לקיסר אמרי בהדי

מאן

א"כ לא נפנה דרך כרמים. [כלומר לא נסור ולא נפנה את דרך הכרמים] אלא כל שעה נלך בהם. כלומר א"כ לא נלך דרך כבושה ולא נחזור מסורינו אלא נלך ונקלקל השורה דרכים משובשים בקוצים וברקנים כעין שבילי כרמים: **לעשתות.** כמו עשתונות שיושבין שאנן וחושבין מחשבות רעות: **עליתה שמה.** אין אש שולט בה: **מבין עקבי רגליכם.** בשכבת זרע שלכם יכול למחות אתכם. ל"א מבין עקבי רגליכם מן הרגל יוצא ממש מים אם היה רוצה ואי אפשר [י]לכפות רגליכם בעששיות: **בשכבת זרע.** רותחין ועבין היו. עבין ל"ג ופי' הוא: **וחמת המלך שככה.** נחה מרתחו. ה"נ מים נחו מרותחן: **סדרי בראשית.** והיינו לשבעת הימים סדר שבעת ימי בראשית שינה להם: **זמן קטן אחר וזמן גדול.** בתחילה אמר להן והיו ימיו מאה ועשרים שנה כשעבר זמן זה ולא שבו לטובה חזר וקבע להם זמן קטן: **אישות לבהמה מי איה ליה.** נקבה אחת נשכבת לכמה זכרים ואין זו אישות: **שלא נעבדה בהן עבירה.** שלא נזקקו אלא לבן זוגם: **מבלינה.** עץ הוא: **במותר לי.** אפי' באשתי אני אסור:(**בני נח.** שם וחם ויפת): **רק.** רוקק זרע מפיו לפיה של נקבה: **לקה בעורו.** שיצא ממנו כוש: **מאתו.** גבי עורב לא כתיב מאתו מכאן שדליתם כו' כלומר הנאה הוא שדרים אלא שמכירים בצדיקים כדאמרי' בדוכתי אחריתא: **זית טרף בפיה.** בפיה היתה שואלת מזון טרף של זית: **למשפחותיהם יצאו מן התיבה.** אלמא כל חד וחד בפני עצמו היה ולא היו אוכלין כולם במקום אחד אלא משפחות [משפחות] היו שרויין: **א"ל אליעזר.** [עבד אברהם]: **לשם רבא.** גדול(א) בנו של נח: **היכי הויתון.** היאך הייתם יכולין להכין עניינם בכך לעשות לכל בריה ובריה חפלה: **זקיתא.** שם בריה: **פאלי.** מחתך כמו פלי פלויי במסכת נדה (דף כא:): **אישתא זיינתיה.** חמה אחזתו וזנהו ולא היה חושש לדרוש מאכל בהמות: **לא בציר משיתא ולא טפי מתריסר זיינא אישתא.** אין לך חמה קלה שלא תהא תמימותו יכולה לזונו ששת ימים שלא ימות בלא מאכל ואין לך חמה שיכולה לזון יותר מי"ב ימים בלי מאכל ומשתה כ"ש[כ]. ואית דגרסי לא פחות משיתא ירחי ולא טפי מתריסר זנתא אשתא ואמרי קאי כלומר לא פחות מששה חדשים ולא יותר מי"ב חדשים ולא נהירא לי: **אורשינא.** עוף ושמו חול כלשון המקרא ואינו מת לעולם: **בספנא.** במדר ספון ומתוקן לו: [**נאום ה' כו'**]. אליעזר אמר פסוק זה. נאם ה' לאדני אמר הקב"ה לאברהם [ל]שב לימיני לאדני וכו': **ממזרח.** זה אברהם שבא מארם נהרים שהוא במזרח דכתיב (במדבר כג) מן ארם ינחני בלק מלך מואב וגו': **כל דהוה סלקא ליה.** כל דבר המאורע ליה:

בהדי

תורה אור

1. לפיד בוז לעשתות שאנן נכון למועדי רגל: איוב יב ה
2. ויזכר אלהים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתבה ויעבר אלהים רוח על הארץ וישכו המים: בראשית ח א
3. ויתלו את המן על העץ אשר הכין למרדכי וחמת המלך שככה: אסתר ז י
4. ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו על הארץ: בראשית ז י
5. מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו ומן הבהמה אשר לא טהרה הוא שנים איש ואשתו: בראשית ז ב
6. עשה לך תבת עצי גפר קנים תעשה את התבה וכפרת אתה מבית ומחוץ בכפר: בראשית ו יד
7. צהר תעשה לתבה ואל אמה תכלנה מלמעלה ופתח התבה בצדה תשים תחתים שנים ושלשים תעשה: בראשית ו טז
8. וישלח את הערב ויצא יצוא ושוב עד יבשת המים מעל הארץ: בראשית ח ז
9. והקמתי את בריתי אתך ובאת אל התבה אתה ובניך ואשתך ונשי בניך אתך: בראשית ו יח
10. צא מן התבה אתה ואשתך ובניך ונשי בניך אתך: בראשית ח טז
11. וישלח את היונה מאתו לראות הקלו המים מעל פני האדמה: בראשית ח ח
12. ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה וידע נח כי קלו המים מעל הארץ: בראשית ח יא
13. שוא ודבר כזב הרחק ממני ראש ועשר אל תתן לי הטריפני לחם חקי: משלי ל ח
14. כל החיה כל הרמש וכל העוף כל רומש על הארץ למשפחתיהם יצאו מן התבה: בראשית ח יט
15. ואמר עם קני אגוע וכחול ארבה ימים: איוב כט יח
16. לדוד מזמור נאם יי לאדני שב לימיני עד אשית איביך הדם לרגליך: תהלים קי א
17. מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו יתן לפניו גוים ומלכים ירד יתן כעפר חרבו כקש נדף קשתו: ישעיהו מא ב

מסורת הש"ס

א) ר"ה יב. זבחים קיג:, ב) [תוספתא דסוטה פ"י], ג) [זבחים קטז. ע"ש], ד) [פי' בשביל שלא בא על שאין מינו עשה לכן כתוב וכתב לכן אישות כבאדם. ערוך ערך איש], ה) [ר"ה כג.], ו) [גירי' הערוך רב אמר אדרא דבי ר' שילא אמרי זו ט' ע"ש ערך אדר], ז) [עירובין יח: ע"ש], ח) [כתב הגאו' שבע לא ידענא פירושו ועי' מהרש"א בח"א וגם בפענח רזא קצת כדתיקום ויתכן לפרש טולא דבריהם ע"פ האמור בחולין נח. כל בריה שאין בו עצם אינו מתקיים שנים עשר חודש והכן], ט) תענית כא. ע"ש, י) ל"ל לחפות, כ) [כך שמעתי], ל) [נ"ל אדוני שב לימיני וכו'],

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לשם רבא גדול. נ"ב וע"ע לעיל דף סט ע"ב:

◆

מוסף רש"י

הבאין מאיליהן. וכל אותן שבאו אל התיבה מאיליהן באו וכהן הביא, אותן שבאו שבעה שבעה ידע שהן טהורין ושבאו שנים שנים שהן טמאין (זבחים קטז. ע"ש). טרף בפיה. מאמר פיה, ביקשה שיהא זית טרף שלה ויהיו מזון (עירובין יח:). בשר ודם. נח (שם). דכל דהוה סלקא ליה. כל המאורע לו אפילו רעה (תענית כא.).